

УДК 821.162.3-1.09+7.038.6(437.3)
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.34.24>

Анастасія Ткаченко, ст. викл.
ORCID: 0000-0002-5550-3006
e-mail: nastenokt@gmail.com

Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національної академії Служби безпеки України, Київ, Україна

"ПОЕТИЗМ" ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ НАПРЯМ У МИСТЕЦТВІ ТА ЛІТЕРАТУРІ

Розглянуто літературно-мистецький напрямок "поетизм", справжній феномен чеської літератури першої половини ХХ ст., поняття, яке недостатньо потрактоване і висвітлене в українському літературознавстві; у вітчизняній славістиці бракує спеціальних досліджень цього явища в європейському мистецтві ХХ ст. "Поетизм" – найяскравіший прояв авангардизму на слов'янському ґрунті, який, на думку багатьох дослідників, став своєрідною "предтечею" сучасного постмодерного мистецтва. "Поетизм" має стати частиною людського життя, контрастом раціонального та функціонального конструктивізму. Його вирішальний, прославлений дуалізм авангардної концепції 20-х рр., дуалізм доцільної творчості й чистого мистецтва викликає обґрунтованість у відповідності питання. Мистецтво "поетизму" максимально наблизилося до нової філософії життя, нового розуміння людської особистості. Визначено особливості літературного авангарду на чеських теренах, з'ясовано його витoki та прояви. Досліджено суспільно-політичне й історичне тло виникнення чеського мистецького авангарду, прояви "поетизму" в літературній творчості, зокрема в чеській поезії. Зроблено огляд теоретичних засад "поетизму", програмних маніфестів і документів, основних естетичних ознак специфічного напрямку в чеській літературі, розглянуто програму, суспільно-політичну й літературну діяльність мистецького угруповання "Дев'ятсил" – одного із найплотворніших угруповань чеського модерністського мистецтва. Саме в пошуці виражальних засобів, які б були адекватними тогочасному періоду, і проявився внесок митців із "Дев'ятсилу". Теорії угруповання намагалися наблизити "нове" мистецтво до різних соціальних верств населення. Отже, у 20-ті рр. ХХ ст. відбувся глобальний переворот у чеському мистецтві, зокрема в літературі. Блискучий розквіт "поетизму", розмаїття творчих індивідуальностей визначило духовну атмосферу епохи.

Ключові слова: "поетизм", художньо-естетичні засади авангардних течій, чеський мистецький авангард, постмодерне мистецтво, мистецьке угруповання "Дев'ятсил".

Вступ. Література ХХ ст. – це величезний, неосяжний культурний материк людської цивілізації. Успадкувавши традиції попередніх мистецьких поколінь, письменники цього періоду не лише закарбували історію людства впродовж ще 100 років, а й самі стали частиною цієї історії. Історії надій, сподівань, пошуків, прорахунків, помилок, втрат і розчарувань. Саме тому в літературі ХХ ст. поєднуються традиційне й новаторське, відбувається глибокий структурний переворот в естетичній свідомості та в художній практиці.

Потреба творчого розвитку мистецтва припадає на час, коли в суспільстві відбуваються певні радикальні зміни і художня творчість стає більш чи менш співзвучною з надіями та сподіваннями сучасності.

У час таких переворотів стають необхідними талант і колективний мистецький погляд, який визначає цілі угруповання, течії і напрями. Суттєве значення має різниця між первісною творчою діяльністю та її сучасними відголосками, але водночас ця відмінність несе в собі спільний сенс, значення, яке об'єднує і створює нове.

У час руйнування старих цінностей і нівелювання форм минулого, мистецтво шукало нові шляхи, нові методи, які б досягнули першопочатки сучасної епохи. Саме ці першопочатки стали основою нових надій, які відкривала перед людством перспектива безкласового суспільства. По-новому ставилися питання зв'язку життя з мистецтвом, значення мистецької творчості в суспільстві, її осмислення та функції.

"Усе має бути новим: життя, щастя, дні і ночі. Вже ніхто не приходять із пропозиціями щодо нового мистецтва, пропонуються плани нового бачення життя, нової організації світу, його освячення. Творчий доробок художника, поета, філософа, науковця пов'язується з працею робітника, землероба. Їхнє завдання одне – не реалізувати теорію, а втілити дух нового життя" – міркують Карел Тейґе з Анрі Барбюсом [1, с. 363].

Митці не мріяли збагатити музеї кількома досконалими творами мистецтва, вони прагнули формувати саме життя. Мистецтво мало спуститися з вершин до людей, у повсякденне життя. Усвідомлення зміни епох,

мінливості часу, визначення пріоритетності життя над мистецтвом – найголовніші ознаки чеського повоєнного авангарду. Усі ці зміни відбувалися в науці, філософії, культурі: Світ раніше довершений і незмінний, перетворювався у відкритий потік, у якому все біжить і вірує.

Найяскравішим проявом авангардизму на слов'янському ґрунті став поетизм, специфічний напрямок у чеській культурі 20-х рр. ХХ ст., який, на думку багатьох дослідників, став своєрідною "предтечею" сучасного постмодерного мистецтва.

Метою статті є визначення основних характерних ознак літературного напрямку, який отримав назву "поетизм", у контексті європейських і чеських авангардних течій.

Предметом дослідження є суспільно-політичне й історичне тло виникнення чеського мистецького авангарду і поетизм як його специфічне явище, прояви поетизму в літературній творчості, зокрема в чеській поезії 20–30-х рр. ХХ ст.

Поезія авангардизму, її ліризація – це джерело творчої енергії, у центрі якого возвелічення мистецтва. Ліризм не обмежувався лише поезією, він торкнувся і прози, охопив живопис, театр – можна сказати, що не залишилось жодної мистецької сфери діяльності, яка б не була відзначена його впливом.

"Поетизм" виникає як світоглядна основа "Дев'ятсилу" і має свою велику передісторію. Митці угруповання створюють зовсім нову ідейну й емоційну атмосферу періоду після Першої світової війни, основні риси якої навесні 1921 р. у програмній статті "Образи та прообрази" висвітлив відомий чеський теоретик мистецтва Карел Тейґе. У цій статті можна знайти пояснення початкового супротиву генерації до цивілістського культу техніки. Повоєнна генерація вперше усвідомила двозначність техногенної цивілізації й жахливі наслідки злочинів проти миру та безпеки людини. Мистецтво мало відтворити ідилічний прообраз нового світу, у якому існує кохання, людське братерство, мирне, спокійне життя. З цього погляду, звичайно, мистецтво довоєнного цивілізму та кубізму досить зосереджене на власних мистецьких проблемах, тим самим, байдуже до людської долі в цілому.

© Ткаченко Анастасія, 2023

Як джерело нової, змістової інспірації Карел Тейґе пропонує народне мистецтво, дитячі малюнки та мистецтво різних екзотичних країн. Зрозуміло, що ці, характерні для тогочасної доби, погляди викликали гостру полеміку.

Карелу Тейґе докоряли, що він недооцінює моральне й мистецьке значення довоєнного модерністського мистецтва, з іншого – модерного технологічного прогресу. Карел Тейґе відповів на докори тогочасної критичної думки статтею "З новою генерацією", надрукованої в "Червну".

По-новому сприймалося питання так званого екзотизму: індіанські тотеми, пластика й музика темношкірих, оспівування в поезії різних далеких міст, зокрема, Парижа, Нью-Йорка. Поняття "спільного світового об'єднання" [5, с. 476] було надзвичайно інтенсивним і конкретним: комедіанти з Техасу раптом з'являються на площі Тршебіче. Бажання подорожувати було спільним, всеосяжним, не йшлося про відчуження від своєї Батьківщини, люди лише хотіли досягнути нове бачення краси світу.

Завершальна стаття Карела Тейґе "Мистецтво сьогодні і завтра" містить багато викладених теоретичних положень поетистичної програми. Мистецтво не має бути орнаментом і декоративним життя: "Не має сенсу створювати мистецтво з життя і про життя, мистецтво має бути частиною самого життя... Тобто, мистецтво – це душевна гігієна, так само, як спорт – гігієна фізична" [5, с. 477]. Митцями угруповання було принципово переглянуто ставлення до техногенної цивілізації: творча діяльність, на їхню думку, розширювалася на всі позамистецькі сфери техніки й цивілізації. Як приклади досконалої модерної краси представлені фотографії пароплавів та автомобілів. Це, судячи зі всього, означає, що краса перестає бути привілеєм мистецтва, сфера естетичної оцінки розширилась на цілу тогочасну цивілізацію. Творцями нової краси ставали інженери й архітектори, бо краса є цілеспрямованою функцією.

Уперше гасло "поетизму" з'являється в лаконічному реченні: "Поетизм – мистецтво сьогодні" [4, с. 194] у студії Карела Тейґе "Живопис та поезія" на сторінках першого номеру часопису "Диск", який виходить взимку 1923 р. У своїй статті митець радикально змінює ставлення до кубізму й уточнює, що "сучасний образотворчий витвір, доки він справді сучасний, доки він справді цінний, базується на кубізмі" [4, с. 194]. Карел Тейґе шукає єдність живопису й поезії з оптичною поезією: "Вірш читається як сучасна картина. А сучасна картина як вірш" [4, с. 194]. У 1923 р. відомий мистецький критик займає посаду редактора часопису "Ставба", який за час його керування стає одним із репрезентативних центрів європейського архітектурного авангарду.

Вихідна думка естетики "Дев'єтсилу" про мистецтво як частину життя, мистецтво має бути на одному рівні з розвитком технологій і цивілізації. Техніка, як основа архітектури й нових, масових комунікативних засобів, почала впливати на щоденне життя людей, змінюючи характер їхнього світосприйняття й емоцій. Заперечується зовнішня тенденційність заради зреволюціонування самої суті мистецтва. Революція мистецька розуміється як продовження революції соціальної. У 1924 р. у журналі "Гост" виходить стаття Карела Тейґе "Поетизм", яку традиційно вважають першим маніфестом однойменного напрямку. Найхарактернішою особливістю цього маніфесту є знову ж таки прагнення вийти поза межі мистецтва, літератури, живопису, перебороти наслідки розподілу праці, які розділяють і перетворюють людську особистість на додаток гіпертрофованого органу економіки, виробництва, політики, письменництва, залежно від того, яке місце в цивілізації належить людині. Творці "поетизму" говорять про

подолання аномалії мистецького професіоналізму, вони прагнуть змінити мистецтво із предмету економічної спекуляції на людську справу, дар чи гру, зробити його доступним кожній людині.

Поетична конкретизація нового напрямку "поетизму" була в цілому справою незвалівської, сейфертової та бібловської творчості. "Дивовижний чарівник" і "Лист на велосипеді" – це власне перші маніфести "поетизму" *avant la lettre*. Незвал подає у "Папузі на мотоциклеті" та у "Фальшивому мар'яжі" свій теоретичний виклад мистецького напрямку, його думки звернені до конкретної форми нової поезії, джерелом якої є "нервово здоров'я ХХ ст." [1, с. 370]. За спостереженнями митця, образ поета має бути надзвичайно чутливим, він майже відмовляється від традиційного сюжету й зумовленої логіки, що керує первинними асоціаціями, які є "посередником стану відкритого гіпнозу між поетом і читачем" [1, с. 370], асоціаціями поетичної метафори з майже фізіологічною наполегливістю. Принцип своєрідності відкриття стає основним принципом цієї поетики. У "Фальшивому мар'яжі" Вітезслав Незвал розкриває джерело поетичної уяви, спогадів з дитинства, зі сну, сексуальності, із тих сфер підсвідомості, які безпосередньо не контролюються інтелектом. Програма була детально сформульована і її втілення можна було знайти в перших "поетистичних" творах. Засновується філія "Дев'єтсил" у Брно, при празькому "Дев'єтсилі" створюються сценічні секції – "Освобожене дівадло". Чеський авангардизм переходить із періоду теоретичного пошуку в період практичної творчості. Розвиток теоретичних розробок продовжувався й надалі: виходить ряд теоретичних книжок: "Побудова та поезія", "Світ, який сміється", "Світ, який пахне" К. Тейґе, "Джаз" Буріана, перша критична книга "Від мистецтва до творчості".

У журналі "Творба" у 1927 р. набуває розвитку дискусія про "поетизм". І саме в цьому році починає виходити "Ред", який після програмного проголошення в першому номері хоче стати "збіркою конструктивізму та поетизму..." [1, с. 371]. "Ред" справді перетворювався на репрезентативний орган лівої авангарди, у якому повністю розкривається її творча та теоретична активність. У 1928 р. у "РеДу" друкуються маніфести "поетизму" Вітезслава Незвала та Карела Тейґе. Автори протестують проти перетворення "поетизму" на мистецьку школу, на -ізм.

"Поетизм" за Незвалом "не хотів вигадувати нові світи, світ мав стати гуманним, світ наповнений живою поезією" [1, с. 371]. Тейґе робить нарис проекту поезії життя, головне завдання нового мистецького напрямку митець бачить у порушенні проблеми щастя, своєрідної естетичної гедоністичної філософії. Ця ознака пошуку "нового життєвого напрямку", підготовки соціалістичної людини "і в галузі фізичної, чуттєвої та інтелектуальної культури" [1, с. 371] є провідною у статті "Поезія, світ, людина", яка була надрукована у "Зодіаку" у 1930 р. Ця стаття є власне останнім, завершальним маніфестом "поетизму", який посилається на проблематику розвинутої пізніше Карелом Тейґе у книзі "Ярмарок мистецтва". Вітезслав Незвал у цей період висловлюється проти обов'язкового вживання загальних творчих методів і у "Кварту" за 1930 р. наголошує на тому, що слову "ПОЕтизм" належить лише перші чотири букви. У вступі до другого номеру "Зв'єрокругу" митець вже відкрито показує свою зацікавленість сюрреалізмом.

У чому ж все таки була основа поетистичної програми, яка протягом цілого десятиліття впливала на мистецтво чеського авангардизму? Звичайно, у її естетичній чуттєвості, але не лише в ній. Незвал і Тейґе не відмовилися від своїх революційних вихідних пунктів,

вбачаючи в них лише вихідні пункти. Вищезгадані митці заперечували редукування людини на соціологічні чи ідеологічні величини, людина мала розуміти всю багатоманітність свого призначення. Людина, на думку митців, – конкретна особистість зі складною, багатшаровою структурою свідомості. І її зв'язок зі світом створювався за допомогою вражень, отриманих із дитинства, чуттєвої канви спогадів і великої кількості підсвідомих імпульсів. Ця особистість зі своїми здібностями, емпатією – обмежена, зруйнована тогочасною капіталістичною цивілізацією. Поезія мала стати доступною для кожного, щоб людина з її допомогою могла поновити втрачені моральні ресурси й реалізувати свої можливості.

"Поетизм" відтворює першу спробу антропологічної філософії, гедоністичної та оптимістичної філософії людини у світі, "який сміється і пахне" [1, с. 371–372]. Разом із теорією набуває розвитку й поетистична творчість. На думку К. Хватіка та З. Пешата, "поетизм" – це перший мистецький напрям у Чехії, який спирається на логічну, цілісну систему. Виникнення та розвиток "поетизму" пов'язані з розвитком європейських модерністичних течій перед Першою світовою війною, із італійським футуризмом, а також з кубофутуризмом, найвизначнішим представником якого є Гійом Аполлінер, і, звичайно, із європейським мистецьким авангардизмом повоєнного періоду. У ширшому значенні "поетизм" продовжує традиції так званих "проклятих поетів" – Е. По, Ш. Бодлера, А. Рембо й ін. Вирішальним був вплив творчості А. Рембо, а також Г. Аполлінера та його вільного руху уявлень, специфічної пунктуації, поезій-каліграм. Велике значення мала також французька постаполлінерівська поезія.

Цей швидкий та органічний розвиток специфічного напрямку в чеській культурі й літературі зумовлений, насамперед, хвилиною захоплення мистецтвом примітивних народів і мистецтвом наївного, безпосереднього погляду на світ, впливом дадаїзму, який під час війни із протесту проти абсурдності світу був створений за участі Т. Тцари. Дадаїзм проголошував заперечення довоєнного кубізму та футуризму, шлях до якого він знаходить у грі, абсурдності та провокації. Джерело вираження дадаїзму було, насамперед, у жартівливій формі, у грі слів, а також у механічному вживанні словесних значень, часто за допомогою непоетичних засобів, із яких випадково могли виникнути й часто виникали поетичні тексти.

Проте все ж таки чеський "поетизм" розвивався досить самобутньо. Його інспіратором довгий час залишався Г. Аполлінер і представники дещо старшого напрямку французької поезії, який на чеських теренах відобразився у творчості Карела Чапека (зокрема своїми перекладами письменник відтворює основні положення нового типу поезії). Поетистична творчість виросла з повоєнної пролетарської літератури. У збірці "Дев'ятсил", яка вийшла восени 1922 р., Вітезслав Незвал друкує свого "Дивовижного чарівника", Ідржіх Горжейші вірші з "Коралового намиста", а Ярослав Сейферт – звернення "Париж". Аналогічно симбіотичною є творчість так званих "самотніх" майбутніх поетистів.

Вір з четвертої пісні "Дивовижного чарівника" стає "Біблією поетизму". У збірці Сейферта "Лише кохання" звучать і взаємно диференціюються два типи віршів, про які відомий у всьому світі чеський журналіст, критик і письменник Юліус Фучик говорить, як про вірші світські й радянські. Прозаїк Владислав Ванчура у книзі "Довгий, широкий та пильний" видає епічну історію життя двох пролетарських хлопців ("Шлях до світу"). Подібний симбіоз прослідковується і у теоретичних розвідках. А саме, друга збірка В. Незвала "Пантоміма" (1924) і третя збірка

Я. Сейферта "На хвилях ТСФ" (1925) знаменують у мистецькій творчості остаточне формування нового напрямку.

Використання нових жанрів у мистецтві пов'язане також з експериментальною активною діяльністю поетистів, зокрема спробами комбінувати декілька видів мистецтва, створити так звану універсальну поезію. Отже виникають картинні поезії, книжкові фільмові сценарії тощо. Більшість із них, окрім картинних поезій, мали переважно експериментальний і творчий характер ("Скляна поезія" А. Черніка, фільмові лібретто І. Магена, зібрані у книзі "Гуска на мотузці"). "Поетизм" у прозі пов'язаний із ім'ям Владислава Ванчури. Поетистичне світовідчуття супроводжує велику кількість творів одного з найкращих чеських прозаїків, написаних протягом 20-х рр. ХХ ст. – історію життя пекаря Маргоула, апокаліптичне бачення війни та відродження нового життя "Поле для пашні та війни", чарівну поетичну гру, наповнену радістю – "Розважливе літо" й інші твори. Фантазія, гумор, а також ліризація прози за допомогою поетичного образу, який є так само важливим, як тема та ідея, і який заперечує описовість і натуралізм, є найвизначнішими ознаками, якими визначалася поетистична проза 20-х рр. минулого століття.

Ліризація прози за допомогою поетичної образності й жарту є характерною і для молодого представника "Дев'ятсилу" Карела Конрада, який у своїх напівфелетонах, напівліричних грах у "Робінзонаді" частково вживає і дадаїстичний жарт, і сатиру.

Зовсім протилежну поетику мають пізніше написані прозові твори Вітезслава Незвала, у них переважає автобіографічний характер. У прозі В. Незвала проявляються специфічні авторські методи: політематичність, прагнення до сугестативності почуттів. Найбільше ці риси виявилися в романі "Dolce far niente", який створює перехід від сюрреалістичної фази творчості В. Незвала, спираючись на підсвідомі джерела поетичних асоціацій дитячого світу.

Поява поетистів на арені чеського мистецтва був неоднозначно сприйнятою прихильниками марксистсько-ленінської ідеології. Станіслав-Костка Неуманн приймає розходження молодих митців із тогочасною формою пролетарської літератури частково з розумінням, а частково ні, він припускає, що поетисти роблять якісне буржуазне мистецтво. На відміну від нього, Юліус Фучик розуміє "поетизм", як загравання комуністичних митців із буржуазним світоглядом, письменник безкомпромісно полемізує щодо "поетизму" і його місця в тогочасному мистецтві. Йозеф Гора, навпаки, відчуває, що тут і мови не має про зраду революції, що критики "поетизму" з "Avantgardy" прагнуть спростити та прямолінійно ототожнити мистецтво й політику. Митець висловлює свої сподівання на те, що талант Незвала та Сейферта "буде ситий чарівними іграми і захоче чогось більш досконалого, аніж усі краси світу" [1, с. 372]. Передбачення Й. Гори збулися, але не повністю.

1926–1927 рр. є найбільш плідними роками чеського "поетизму". До Вітезслава Незвала та Ярослава Сейферта приєднується Константин Бібл. Він друкує свої збірки "Золотими ланцюгами" і "З пароплава, з якого привозять чай та каву". Вітезслав Незвал видає "Невеликий рожевий садок", "Поезії на листівках", "Написи на могилах", "Близнюки" та "Акробата"; Ярослав Сейферт – збірку "Соловейко погано співає"; Владислав Ванчура – "Розважливе літо".

Ян Веріх і Іржі Восковець представляють свою першу п'єсу "Vest pocket revue", Іржі Фрейка засновує власну сцену "Дада", з'являється Карел Конрад з "Робінзонодою" та з поетичною збіркою "Абетка кохання", а також

Адольф Гофмейстер та Еміль Франтішек Буріан, діяльність яких у "Дев'ятсилі" була пов'язана з іншими мистецькими сферами. Пізніше і Юліус Фучик, який спочатку заперечував "поетизм" як мистецький напрям, знаходить до нього свій шлях.

Незабаром свої перші твори видають поети, які у 30-х рр. ХХ ст. створюватимуть виразну антитезу до "поетизму". Серед них – Франтішек Галас зі своєю "Селією", Вілем Завада – "Панахида". Відголоски мистецького напрямку бачимо також у творах Владіміра Голана, для якого контакт із "поетизмом" був лише ефемерною справою.

Діяльність специфічного мистецького напрямку не обмежувалася творчістю лише чеських митців. Його вплив починає проникати і до Словаччини, зокрема йдеться про творчість Лаца Новомедого та Валентина Беняка.

Також не можна не згадати про вплив "поетизму" на розвиток театру. У 1926 р. виникає при театральній секції "Дев'ятсил" – "Освободжене дівадло", засноване молодими режисерами І.Фрейкою та І. Гонзлем.

"Освободжене дівадло" віддавало перевагу авангардним п'єсам, які б відповідали концепції антиілюзійного сценічного ліризму, і які б доповнювали уявлення про універсальну поезію. Навесні 1927 р. коли "Освободжене дівадло" залишають Еміль Франтішек Буріан і Іржі Фрейка, Ян Веріх і Іржі Восковец отримують можливість поставити свої вистави. Їхня "Vest rocket revue" – студентська п'єса, суміш свіжої клоунади, дадаїстичного гумору, пародії й ліризму. Обидва митці виступали у ролі клоунів, вистава отримала неочікуваний успіх, досягла 208 репріз.

Тісна співпраця та взаємний вплив окремих мистецьких сфер були найбільш характерними рисами дев'ятсилівської авангарди. Зокрема, тісним був зв'язок поезії з образотворчим мистецтвом. Початок творчого шляху художників, які на початку 20-х рр. минулого століття становили найактивнішу складову "Дев'ятсилу", був ознаменований впливом творчості Б. Кубішти у Тврдошіні. Офіційним вступом молодшої генерації до чеського образотворчого мистецтва стала перша "Весняна виставка" у травні 1922 р., на якій зібралися художники з "Дев'ятсилу" – Вахсман, Гофмейстер, Тейге, Шіма й багато інших. Виставка була однозначно визнана маніфестом молодих митців, а їхній художній напрям позначався терміном "поетична наївність". Навесні 1923 р. художники організують другу "Весняну виставку", яка продовжила розвиток програми ліричної "наївності".

Маніфестацією нової образотворчої орієнтації "Дев'ятсилу" став "Ринок сучасного мистецтва", організований у Рудольфіні в листопаді 1923 р. Головним завданням цього маніфесту було зосередження всіх імпульсів художнього вираження, які після Першої світової війни не набули широкого розвитку на теренах Чеської республіки, а саме – дадаїзму, ліричного кубізму, пуризму та конструктивізму. Першою художньою реалізацією "поетизму" були картинні поезії, своєрідний колаж, репродуковані у "Disku" та у "Pásmu". Нові джерела живописної діяльності митці знаходять у пуризмі, ліричному кубізмі та магічному реалізмі. Серед провідних художніх особистостей можна визначити Й. Штирського, Тоєн, Ф. Музику.

На зміну "зрілому поетизму" приходять роки дебютували творами "поетистичного" напрямку, продовжують свій власний творчий шлях. Проте, в основному, у цей період поетистичне ядро становлять твори найвизначніших представників цього напрямку. Зокрема, поеми "Едісон" В. Незвала та "Новий Ікар" К. Бібла, збірка Я. Сейферта "Поштовий голуб". Саме цими творами завершується перший повноцінний етап чеського авангардизму. Цей поетистичний період зробив вагомий внесок у подальший розвиток чеської літератури й мистецтва загалом, створивши нову образність, нову модерну поетичну мову.

Список використаної літератури

1. Chvatík K. Poetismus / K. Chvatík, Z. Pěšat. – Praha: Čs spisovatel, 1967. – 381 s.
2. Česká literatura od počátku k dnešku / J. Lehár, A. Stich, J. Janáčková, J. Holý. – Praha: NLN, 1996–1998. – 1078 s.
3. Pěšat Z. Devětsil and Literature in Czech, Avant-garde Art, Architecture and Design of the 1920s and 30s. / Z. Pěšat. – London: Oxford, 1990. – 115 s.
4. Pěšat Z. Jaroslav Seifert / Z. Pěšat. – Praha: Čs. spisovatel, 1991. – 234 s.
5. Pěšat Z. Mezi proletářskou poezií a poetismem / Z. Pěšat. – Praha: Česká literatura, 2002. – 506 s.
6. Seifert J. Všecky krásy světa / J. Seifert. – Praha, ČSSR, 1992. – 544 s.

References

1. Chvatík, K., Pěšat, Z. (1967). *Poetism*. Prague: Cz. Writer. [In Czech].
2. Lehar, J., Stich, A., Janachkova, J., Holy, J. (1996-1998). *Czech literature from the beginning to today*. Prague: NLN. [In Czech].
3. Pěšat, Z. (1990). *Devětsil and Literature in Czech, Avant-garde Art, Architecture and Design of the 1920s and 30s*. London: Oxford. [In English].
4. Pěšat, Z. (1991). *Jaroslav Seifert*. Prague: Cz. writer. [In Czech].
5. Pěšat, Z. (2002). *Between proletarian poetry and poetism*. Prague: Czech literature. [In Czech].
6. Seifert, J. (1992). *All the beauties of the world*. Praha: CSS. [In Czech].

Надійшла до редколегії 29.03.23

Anastasiia Tkachenko, Senior Lecturer

ORCID: 0000-0002-5550-3006

e-mail: nastenokt@gmail.com

Educational and Scientific Humanitarian Institute, National Academy of the Security Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

"POETISM" AS A SPECIFIC DIRECTION IN ART AND LITERATURE

The article examines the literary and artistic direction "poetism", a concept that is insufficiently interpreted and highlighted in Ukrainian literary studies; there is a lack of special studies of this phenomenon in European art of the 20th century in domestic Slavic studies. "Poetism" is the most vivid manifestation of avant-gardeism on the Slavic soil, which, according to many researchers, became a kind of "forerunner" of modern postmodern art. The peculiarities of the literary avant-garde on the Czech territory are determined, its origins and manifestations are clarified. The socio-political and historical background of the emergence of the Czech artistic avant-garde, manifestations of poeticism in literary creativity, in particular in Czech poetry, are studied. An overview of the theoretical foundations of poetics, program manifestos and documents was made, the program, socio-political and literary activities of the artistic group "Devětsil" were considered. Artists did not dream of enriching museums with a few perfect works, they wanted to shape life itself. Art had to descend from the heights to people, to everyday life, as a normal necessity of life. Awareness of the change of eras, the primacy of life over art are the most important features of the Czech post-war avant-garde. It is in lyricism that one feels the changeable worldview, through which representatives of the avant-garde sought to enrich both literature and culture in general. All these changes took place before the eyes of the contemporaries of the era in science, philosophy, and culture: the world, previously complete and unchanged, turned into an open stream in which everything runs and rages. Lyricism in art was marked by the awareness of the turning of the epochs and fully reconciled man with natural happiness. Lyricism filled Czech art with a fabulous atmosphere of playfulness, humor, comic and absurdity of the world. He did not create a new world, because more significant changes were needed for that, he recreated the features of a new direction.

Keywords: "poetism", artistic and aesthetic principles of avant-garde currents, Czech artistic avant-garde, postmodern art, artistic group "Devětsil".